

Александар М. Новаковић

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Депарتمان за србистику

УДК 821.163.41.09 Јањић М.

316.347(=163.41)(100)(049.32)

371.3::811.163.41

Примљен: 28. фебруар 2020.

Прихваћен: 11. мај 2020.

УЏБЕНИЧКИ КОМПЛЕТ ЗА XXI ВЕК

Први мултимедијални уџбенички комплет у настави српског као завичајног језика

(Марина Јањић, *Српски – језик моја завичаја*, Академска српска асоцијација, Ниш, 2020)

Емиграциона кретања српских држављана ка развијеним подручјима Европе, Америке, Азије и Аустралије нужно су условила развој нове научне дисциплине – Методике наставе српског као завичајног језика. Имајући у виду податак да је број српских исељеника готово једнак броју оних који живе у матици, ова област са сваким новим даном добија на значају. У циљу очувања културног идентитета српскога живља јавља се потреба за учењем и неговањем језика свога завичаја који представља, често, једину везу са матицом. Међутим, како је реч о релативно младој научној дисциплини, потребно је још много рада на њеном успостављању. Стога се све већи број лингвиста и методичара наставе окреће решавању важних теоријско-методолошких питања, међу којима се посебно истиче стварање савремених уџбеничких комплеката који ће успешно одговорити на растуће захтеве савремене глотодидактике. Најпотпуније интересовање је до сада показала Марина Јањић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу, објавивши први електронски уџбенички комплет за реализацију овог вида наставе: *Српски – језик моја завичаја*.

Уџбенички комплет *Српски – језик моја завичаја* чине три уџбеника поетских назива (*Каг си срећан!*, *О, рагосне весици!*, *Подигни ѓлас!*) и реч је о уџбеничком комплекату који доноси потпуно ново виђење електронских интерактивних уџбеника у модерном издаваштву. У сва три уџбеника користе се иновативни приступи, савремене методе и технике подучавања српскога језика, помоћу којих се развијају језичке компетенције на сва три нивоа – почетном, средњем и напредном. Њиховом квалитету доприноси упечатљив дизајн, пажљиво бирани садржаји и посебно дидактичко-методичко обликовање, због чега се с правом могу назвати полифункционалним наставним

средствима. Осим тога, у себе укључују све традиционалне уџбеничке јединице – радну свеску, озвучени уџбеник, флеш-картице.

Садржаји су у уџбеничком комплету подељени према нивоу изучавања језика. Први уџбеник, *Кад си срећан!*, обрађује садржаје на почетном нивоу, други, *О радосне вестии!*, садржаје који су прописани на средњем нивоу, а трећи, *Подигни глас!*, садржаје примерене напредном нивоу. Притом, прилагођени су деци до четрнаест година, а ауторка је при њиховом обликовању испоштовала начела систематичности, поступности, свесне активности и, посебно, завичајности. У уџбеницима се обрађују теме прописане *Заједничким европским оквиром за живе језике* (домовина, породица, свакодневни живот, празници, прославе, наука, спорт, књижевност, географија итд.), уз настојање да се развију интеркултуралне компетенције ученика. Лекције су насловљене тако да одсликавају теме које се у њима обрађују: *Моја Србија, Уџознавање, Моја породица, Доне, слајки доне, Хајде да се играмо, Свети боја, Доба дана, Бројеви, У школи, Нова година, Дани у недељи, Годушња доба, Саобраћај, Кућни љубимци, Рођендан, Осећања* (почетни ниво); *Приче моје баке, Свуда поћи, кући доћи, Моја леџа Србија, Човек који је изумео XX век, Манасџир Ђурђеви стџуџови, Стџакларева љубав, Временска џројноза, Ђоковић улази у историју, Божић, Аска и вул, Ценовник, Хајдуци, Орање Марка Краљевића, Кайеџан Џон Пилфокс, Злаџибор* (средњи ниво); *Подигни глас, Грозд џежак стџоџине килограма, Први срџски џисац, Моја оџацбина, Крсна слава, Плашко Храбровић узвраћа ударац, Шеџир џрофесора Косџе Вуџића, Вечџи дерџи, Кад књиџе буду у моди, Милуџин Миланковић, Коџаоник, Плава звезда, Дечак и џас, Песмо моја, Орлови рано леџе* (напредни ниво). Коришћени су аутентични наставни материјали којима се на најбољи могући начин представљају српски језик и тековине културе и историје српскога народа. Савладавајући садржаје у уџбеницима, ученик се поступно упознаје са начином живота у Србији који постаје оквир за учење језика. Другим речима, ученик се упознаје са српском историјом (манастиром Ђурђеви стџупови, Светим Савом), географијом (Златибором, Смедеревом, Копаоником), етнографијом (текстовима о Божићу, о крсној слави), српским научницима (Николом Теслом, Милутином Миланковићем), спортистима (Новаком Ђоковићем), уметничким остварењима, ауторском књижевношћу (песмама Јована Јовановића Змаја, Драгана Лукића, Драгана Лаковића, Душка Радовића, Љубивоја Ршумовића, Алексе Шантића, Пеђе Трајковића, Мирослава Антића, Десанке Максимовић; причама, бајкама и одломцима из романа Гроздане Олуџић, Ива Андрића, Бранислава Нуџића, Милована Витезовића, Данила Киша, Бранка Ђопића) и народном књижевношћу (легендама о Светом Сави, пословицама, брзалицама, епским песмама „Орање Марка Краљевића” и „Цар Лазар се приволева царству небеском”). Будећи национални понос и љубав према завичају, ауторка настоји да ученике врати коренима ради њиховог бољег упознавања. Од уџбеника до уџбеника лекције се усложњавају,

како у погледу тежине материјала који се у њима представља тако и у погледу структуре и броја одељака који се појављују – *лињвометодички предлојак, грамаџика, речник, говорна вежба, писмена вежба, слушање, занимљивости, белешке, ишћања, радни налози и задаци*. Неизоставни делови лекција су остварења из света филма, музике и ТВ емисија, захваљујући којима се на функционалан начин користе аудио и видео материјали у настави: трејлери филмова („Орлови рано лете”); делови позоришних представа и радио-драма („Капетан Џон Пиплфокс”); инсерти из емисија за децу забавног и дидактичког карактера („Плава птица”, „Плашко Храбровић узвраћа ударац”), песме наших познатих извођача за децу као што су Драган Лаковић, Бранко Коцкица, хор Колибри („Деца су украс света”, „Браћу не доносе роде”, „Ми се не бојимо, учимо да бројимо”, „Санке Деда Мраза”, „Данас нам је диван дан”, „Кад си срећан”; „Ишли смо у Африку”, „Београде, Београде”), песме родољубиве (химна „Боже правде”, „Србијо, најлепша бајко”) и световне садржине („Обновимо себе, подигнимо Ступове”, „Маријо, дели бела кумријо”, „О, радосне вести”, „Звезда се засја”, „Расти, расти, мој зелени боре”, Химна Светом Сави), популарне дечје песме са Евросонга („Подигни глас” Дарије Врачевић). Њихова функција је двострука: са једне стране, остварује се дубинска (унутрашња и спољашња) мотивација за учење српског језика као завичајног, а, са друге стране, постиже се потпуна интеракција између уџбеника и ученика, при чему ученици постају активни чинилац наставе кроз предузимање различитих активности (певање, свирање, цртање итд.).

Важан сегмент квалитета овог уџбеника јесте атрактиван дизајн, који је према ауторкиној замисли креирала др Јефимија Лакић, професор Уметничког факултета у Нишу. Одликује се посебним колоритом и живописношћу која мотивишуће делује на ученике, активирајући сва њихова чула – уџбеници се гледају, чују, „додирују” услед техничких могућности да се на виртуелним страницама може писати, цртати, бојити, повезивати. Од прве до последње стране свих уџбеника уочава се доследност у коришћењу боја – за диференцирање садржаја по нивоима и за представљање основних елемената дизајна (садржајног блока, навигационих елемената и траке са алатима за једноставнију оријентацију у самим лекцијама). Доминантно место припада висококвалитетним и „живим” фотографијама, илустрацијама и иконицама којима се на функционалан начин презентују садржаји, формулишу задаци и, самим тим, мисаоно ангажују ученици. Уз њих долазе рачунарске анимације и специјални графички ефекти којима се градиво представља на занимљив и прегледан начин: текстови лебде, цртани карактери трепћу, а прикази дочаравају лепоте српских градова и природе.

Посебан квалитет уџбеника огледа се у њиховом дидактичко-методичком обликовању, које се темељи на вишеслојној захтевној апаратури креираној помоћу разноврсних и комплексних алгоритама. Софтверска компанија ИТЦ, чијим је радом руководио др Славимир Стошовић, професор Високе

техничке школе из Ниша, креирала је прави традимензионални мултимедијални уџбеник. У уџбеницима се користе ефикасни начини презентовања садржаја. Тако, на пример, Милица и Милан представљају водиче кроз уџбенике – у питању је другарски пар, девојчица и дечак из школске клупе који носе типична српска имена. Из лекције у лекцију, од почетка до краја уџбеника ученике „воде” до сазнања, дају објашњења, постављају питања и износе своје ставове и уверења о темама које се обрађују у лекцијама. Такође, са напретком у усвајању језика еволуирају од деце до тинејџера, чиме се на симболичан начин упућује на образовно и емоционално сазревање ученика. Фотографије, илустрације и табеларни прикази користе се за дефинисање стручних (граматичких) термина, визуелизацију садржаја, односно формулисање питања, радних налога и задатака. Питања, радне налоге и задатке карактерише разноврсност – осим традиционалних форми (заокруживање, допуњавање и повезивање), користе се и оне форме којима се од ученика очекује да певају, глуме, играју, рецитују, цртају, боје, подвлаче или преслушавају звучне и прегледавају видео-записе (ТВ емисије, позоришне представе, филмове за децу итд.). Усмереност ка развоју четири језичке вештине (слушања са разумевањем, читања, писања и говора) условила је коришћење комуникативне методе кроз говорне или писмене вежбе и низ других активности: глуму, игру, описивање „живих” разгледница из Србије. Притом, инструкциони језик је јасан и прецизан, а захваљујући постојању секвенци интеграције градива успоставља се хоризонтална и вертикална корелација са садржајима у самом уџбенику и међу уџбеницима.

На основу свега реченог се може закључити да уџбенички комплет *Српски – језик моја завичаја*, ауторке Марине Јањић, има важну улогу у утемељењу наставе српског као завичајног језика. Осим тога, представља и важан подухват у схватању електронских интерактивних уџбеника и њиховој популаризацији на српском говорном подручју. Његова полифункционална природа обезбеђује прилагођавање овог вида наставе потребама и очекивањима ученика у XXI веку, при чему се руши не само културолошка, већ и физичка баријера између хиљадама километара удаљених наставника и ученика, односно између потомака наше дијаспоре са домовином предака. Стога је овај електронски интерактивни уџбенички комплет од несумњивог значаја за развој предметне дисциплине и очување српског националног идентитета српских исељеника широм света.